

Straf en onschuld in het *Algemeen Politieblad*

Wie door de jaargangen van het *Algemeen Politieblad* bladert, krijgt aan de hand van de omschreven misdaden, ontvreemde goederen en signalementen een beeld van het Nederland van het einde van de negentiende eeuw. Een wat kneuterig Nederland, waar de deur niet op slot ging, waar kleding en lakens gewoon op het bleekveld te grijp lagen, waar de baas van een weggelopen hond landelijk werd opgespoord, maar ook waar landlopers en vreemdelingen niet welkom waren. **Hester van der Velde**

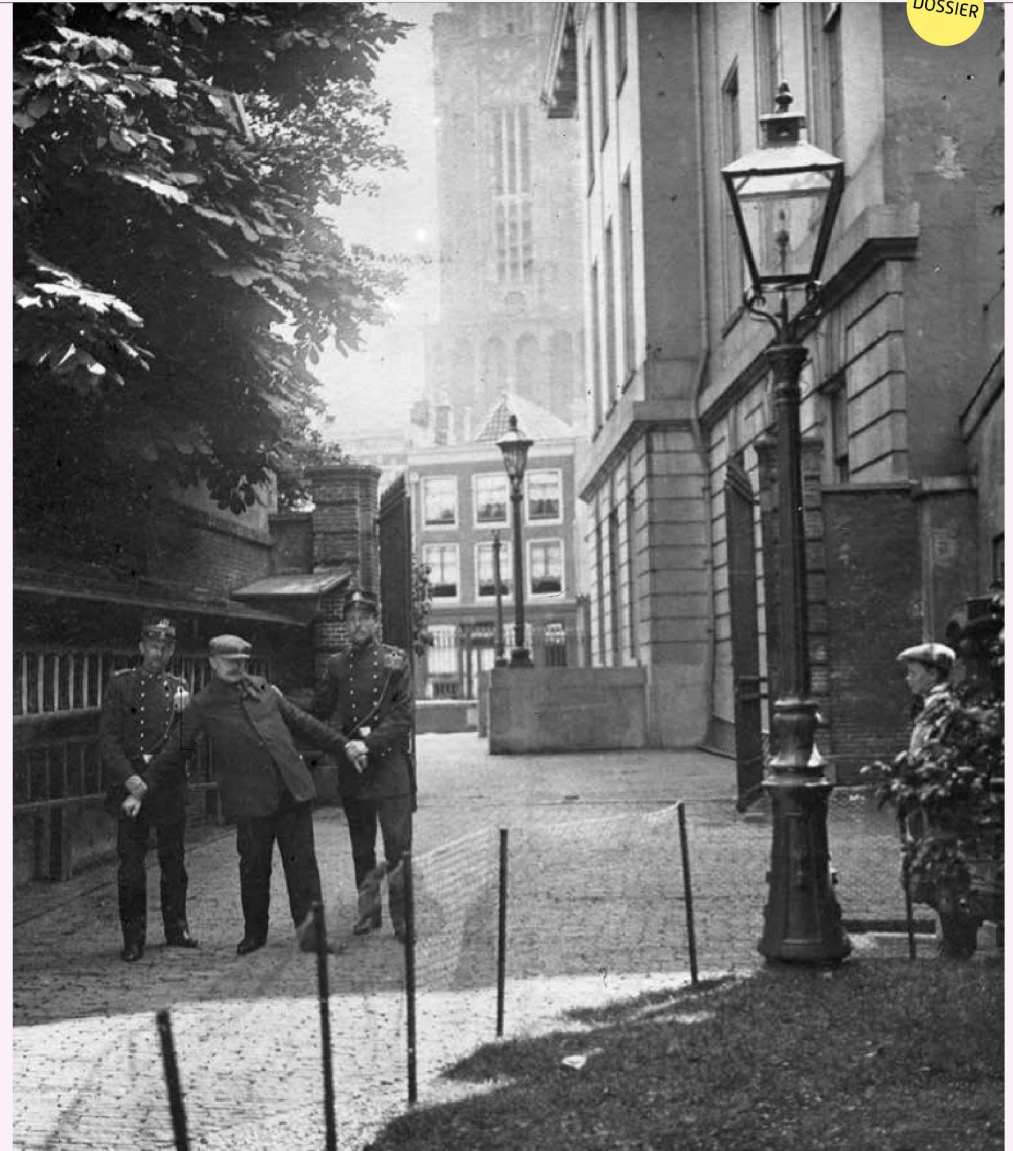
De oprichting van het *Algemeen Politieblad van het Koninkrijk* (later Koninkrijk *der Nederlanden* in 1852 hing samen met de eerste Nederlandse Vreemdelingenwet van 1849. Die bepaalde dat vreemdelingen zonder middelen van bestaan en zonder reis- en verblijfpassen de grens overgezet dienden te worden. Dit voornamelijk om bedelarij en landloperij te voorkomen. Om eenheid in de uitvoering van de wet te bevorderen werd het *Algemeen Politieblad* verspreid, met daarin besluiten, kennisgevingen en signalementen van 'verdachte vreemdelingen' (later 'verwijderde vreemdelingen'). In de loop der jaren verschoof de aandacht in het *Algemeen Politieblad* van de uitvoering van de Vreemdelingenwet meer naar andere politiezaken, zoals gesignaleerde misdadigers, ontvreemde voorwerpen en 'ontvluchten uit de bedelaarsgestichten'. Hiermee is het blad een waardevolle bron voor voorouderonderzoek geworden. Familieleiden kunnen voorkomen als personeel (veldwachter,

burgemeester), als benadeelde van een misdaad (oplichting, diefstal) en als 'gesignaleerde misdadiger'. Dat laatste kan bijvoorbeeld openbare dronkenschap, bedelarij, mishandeling of desertie betreffen. Niet altijd even fraai, maar dit soort vermeldingen geeft wel enig inzicht in het leven van een mogelijke voorouder.

De misdaad

Een greep uit de rubriek 'Gesignaleerde misdadigers' levert tamelijk onschuldige delicten op als 'nachtelijk burengerucht', 'herbergovertreiding', 'een enkelen diefstal', 'belediging met woorden van een bedienend beambte', 'belemmeren van een openbaren weg', 'jacht- of vischdelict' en 'het uitoefenen van 't beroep van straatmuzikant zonder vergunning'. Het lijkt het Nederland van Swiebertje en Dik Trom wel.

Ook delicten als het 'wateren op straat' of 'op den weg met steenen werpen', het 'als voerman rijden in een met

Het opbrengen van een beschonken man, gefotografeerd op de binnenplaats van het Hoofdbureau Ganzenmarkt te Utrecht, tussen 1900 en 1910.

Coll. Het Utrechts Archief

— De Burgemeester van Loon op Zand herhaalt zijn verzoek, gedaan op bladz. 51 van dit jaar, om bevestigingsmaakt te worden met de verblijfplaats van *Fritz Claes*, gedomsoldeert te Breda en reizende met een kraam met eelkoken op kermissen en markten, bij wien in dienst is een meisje, genaamd *Gerarda Pajie*, oud 14 jaren, welk kind door de ouders wordt terug verlangd.

Verschillende berichten uit het *Algemeen Politieblad* van 1885.

Coll. CBG|Centrum voor familiegeschiedenis

124
435. **WAGGELHANS, Jan**, 21 jaren, werkmans, laatst woonende te Goertruidenberg.
Is bij vonnis van hetzelfde Kantongerecht, dd. 23 Aug. 1884, bij verstek veroordeeld tot eene geldboete van f 3, subsidiair 1 dag gevangenisstraf, ter zake van openbare dronkenschap.

— De Burgemeester van Beers (kanton Boxmeer) bericht, dat ruim 8 dagen geleden bij den huisschilder Johannes Peters rode plekken en een groote witbonte hoed, rau, met genaamd »Bello».

544. **DANIELS, Salomon Elias**, 53 jaren, koopman en winkelier, woonende te Rotterdam, Haag 32.
Is bij vonnis van hetzelfde Kantongerecht, dd. 10 Mei 1884, veroordeeld tot eene geldboete van f 10, subsidiair 2 dagen gevangenisstraf, ter zake van het te koop stellen van bedorven vleesch te Rotterdam.

432. **BREUER, ANNA**, 25 jaren, publieke vrouw, laatst woonende te Breda.

Is bij vonnis van het Kantongerecht te Breda, dd. 3 Mei 1884, bij verstek veroordeeld tot eene geldboete van f 3, subsidiair 1 dag gevangenisstraf, ter zake van het niet steeds bij zich dragen van haar boekje.

Ontvanden uit de bedelaargestichten.

1. **CAICAR, CHRISTIAAN VAN**, n°. 706, geboren te Hangevoort, haer blond, oogen blaauw, neus en mond groot, kin rond; merkbare teekenen: hoest en man.
Den 24 Dec. uit het 3de gesticht Voornhuizen.

355. **JOEN, CORNELIS**, bijgenaamd *Kees met het pruile en slappe Kees*, oud 31 jaren, geboren te Caracas, woonende te Amsterdam, sjenwet, lang 1,57 el, voorhoofd rond, haer en wenkbr. bruin, oogen blaauw, neus en mond klein, tanden gaaf, kin rond; hoed roosachtig en onder de kin doorlopende, gaaf, kin rond; kleur bleek. spraak Nederlandsch, postuur gangachtig rond. Merkbare teekenen: kale plekken op het hoofd en draagt een pruik.
Kleeding: gelyschelge ransomroffen jas, oude linnen broek, met lappen op de knien, smalle halsdoek, platte pet en schoenen.
Op 20 Janij 1884 is door de arrond.-rechtbank te Amsterdam bevel tot gevangenneming tegen hem uitgevaardigd, ter zake van diefstal.
De officier van justitie te Amsterdam verzocht de opsporing, aanhouding en bericht.

De Nederlander

Het *Algemeen Politieblad* geeft een beeld van de laat-negentiende-eeuwse samenleving, maar ook van de Nederlander zelf. De omschrijvingen van de gesignaleerde personen bevatten veelal hun uiterlijke kenmerken, zoals kleur haar en ogen en de vorm van hoofd, kin en neus. De 'merkbaare teekenen' zijn daarbij het opmerkelijkst: littekens, missende ogen, wratten, pokdaligheid, lage voorhoofden, 'ziekelijke uitzichten', 'zere hoofden', scheelheid, gezette posturen, met hartjes en ankers 'geprikte' armen en meer bijzonders.

Bij inbraak of diefstal werden de ontvreemde goederen met gevoel voor detail omschreven; hele inboedels en garderobes worden opgesomd: 'een donkergroen geverfde ijslede met gebroken voorbordje en ongeverfde stokken', en 'twee varkensreuzels, wegende ieder 5 Nederlandse ponden'. Bij bepaalde spullen in deze rubriek, zoals dweilen, oude zakdoeken en verkleurde wollen kousen, is het voor de hedendaagse lezer slecht voor te stellen dat diefstal ervan de moeite waard was.

Wat de kleding betreft komt enige kennis van de negentiende-eeuwse mode wel van pas. Hebt u nog een gestreept boezelaar of een zwarten tibet japon liggen? Een tipmuts, mansonderbaaitje, een bruine Brabantse bombazijnen broek misschien? En een beverteent broek, een kalmink of een vijfjschaften molvanger?

'De officier van Justitie verzoekt opsporing, inbeslagneming en bericht!'

niet-gemuilkorfde honden bespannen wagen' en het 'doen dekken van vee op eene van de openbare straat zichtbare plaats' klinken onschuldige. Toch werden de daders met naam, woonplaats en beroep vermeld, veelal met de opgelegde straf, variërend van enkele gulden tot een paar dagen gevangenisstraf.

Andere gevallen wekken vooral nieuwsgierigheid. Zo werd in 1885 een 24-jarige landbouwer veroordeeld 'wegens werpen met harde lighamen' (vijf gulden boete of drie dagen gevangenisstraf), een 25-jarige stijfelmaker 'wegens het spelen op straat te Zaandam' (drie gulden of een dag) en de 'huisvrouw' van Gustav Weiss vanwege de 'invoer van ongewasschen beddegoed' (een dag). Nederlander dan deze 'misdadaad' wordt het niet: 'Het zoeken van eieren van kieviten of waterwild, op een anderen tijd dan gedurende de maanden Febr, Maart en April', goed voor tien gulden boete of twee dagen gevangenisstraf.

VERBODEN

Hester van der Velde is redacteur bij CBG|Centrum voor familiegeschiedenis